

	НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ	СУ СМЯ НУБіП України 7.5-072-05
	<i>«Положення про робочу програму навчальної дисципліни»</i>	

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра _____ міжнародних відносин і суспільних наук _____

ЗАТВЕРДЖЕНО

Факультет (ННІ) _____ харчових технологій та _____
управління якістю продукції АПК
(назва)

“ _19_ ” _____ червня _____ 2025_ р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

_____ **Історія української державності** _____

Галузь знань _22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність 229 «Громадське здоров'я»

Освітня програма «Нутриціологія здорового харчування»

Факультет (ННІ) _____ харчових технологій та управління якістю продукції АПК

Розробник: кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук Олена КРОПИВКО

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни_ Утвердження української державності супроводжується піднесенням національної свідомості в широких верствах суспільства, загальним зростанням інтересу до історичного минулого. Історія української державності включає в себе процеси виникнення і функціонування національних державних установ, національну державницьку думку та національно-визвольні змагання українців за відновлення своєї державності у період бездержавного існування України. Державність – комплекс політичних інститутів, що діють на території, населеній національною спільнотою, пов'язують її в компактну цілісність і забезпечують розвиток у сучасному й майбутньому. До головних рис державності належать: суспільна влада; система правових норм; населення і територія з визначеними кордонами. Державні утворення: Київська Русь, Галицько-Волинська держава, Київське князівство XV ст., Запорозька Січ, козацька держава часів Богдана Хмельницького, Гетьманщина, УНР і Українська держава XX ст., УСРР – УРСР — усе це ланки єдиного історичного процесу, який, попри всі драматичні повороти, відбивав постійне прагнення українського народу жити незалежним державним життям.

Курс ставить завдання ознайомити з основними етапами українського національно-визвольного руху, його конкретним змістом та організаційними формами. Значне місце посідає розкриття діяльності українських політичних партій від початків їх заснування і до висвітлення сучасного процесу становлення багатопартійності в нашій країні. Передбачається всебічне висвітлення подій і переосмислення складних процесів, пов'язаних із боротьбою за українську державність у XX ст. Приділяється увага сучасним проблемам державотворення в незалежній Україні.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	229 «Громадське здоров'я»	
Освітня програма	Нутриціологія здорового харчування»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)		
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	1	
Семестр	1	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	

Лабораторні заняття		
Самостійна робота	60 год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год.	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета: розвиток національної самосвідомості майбутніх фахівців; виховання патріотичних і морально-етичних переконань фахівця, причетності до тисячолітньої історії українського народу; набуття навичок роботи з історичними джерелами та літературою, наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного розвитку; вироблення умінь застосовувати набуті знання з історії у повсякденній діяльності, для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК): ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 8. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами інших галузей знань/видів економічної діяльності)

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел інформації.

Програмні результати навчання (ПРН): ПРН 2. Використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для розроблення діагностичних, лікувальних і підприємницьких стратегій.

ПРН 19. Здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі та населення.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

- повного терміну денної (заочної) форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				Заочна форма
	ти жні	у	у тому числі	усь ого	у тому числі

		с ь о г о	л	п	лаб	ін д	с.р.		Л	п	лаб	інд	с · р ·
1	2	3	4	5	6	7	8	9					
Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки, форми, тенденції													
Тема 1. Вступ до курсу «Історія української державності».	1		2	4	-	-	2	8					
Тема 2. Генеза української державності в епоху середньовіччя: наукова полеміка	2		2	2	-	-	4	8					
Тема 3. Литовсько-польський період української історії	3		2	2			4	8					
Тема 4-5. Козацько-гетьманська держава (сер. XVII ст. – кін. XVIII ст.)	4-5		4	4	-	-	4	12					
Тема 6. Відродження ідей українського національного самовизначення та державності в XIX ст.	6		2	2	-	-	4	8					
Тема 7. Нові тенденції в суспільно-політичному житті України на початку XX ст.	7		2	2			4	8					
Разом за змістовим модулем 1			14	16			22	52					
Змістовий модуль 2. На шляху до відродження державності (XX - поч. XXI ст.)													
Тема 8. Українська революція та альтернативи державотворення (1917-1921 рр.)	8		2	2	-	-	6	10					
Тема 9. Радянська форма державності в Україні в умовах тоталітаризму (1921-1939 рр.)	9		2	2	-	-	6	10					
Тема 10. Україна і друга світова війна: нова парадигма	10		2	2	-	-	6	10					
Тема 11. Зміни в політичному житті України (др. пол. 40–80-х рр. XX ст.)	11		2	2			4	8					

Тема 12-13. Особливості державотворчих процесів в незалежній Україні	12- 13		4	2	-	-	4	10					
Тема 14. Україна і світ: геополітичний фактор в історичній ретроспективі	14		2	2	-	-	6	10					
Тема 15. Аграрний сектор економіки України: історія та сучасність	15		2	2			6	10					
Разом за змістовим модулем 2			16	14	-	-	38	68					
Усього годин	15	12 0	30	30	-	-	60	120					

3. Теми лекцій

- повного терміну денної (заочної) форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ до курсу «Історія української державності»	2
2.	Гене́за української державності в епоху середньовіччя: наукова полеміка	2
3.	Литовсько-польський період української історії	2
4.	Козацько-гетьманська держава (сер. XVII ст. – кін. XVIII ст.)	4
5.	Українська революція та альтернативи державотворення (1917-1921 рр.)	2
6.	Відродження ідей українського національного самовизначення та державності в XIX ст	2
7.	Нові тенденції в суспільно-політичному житті України на початку XX ст.	2
8.	Українська революція та альтернативи державотворення (1917-1921 рр.)	2
9.	Радянська форма державності в Україні в умовах тоталітаризму (1921-1939 рр.)	2
10.	Україна і друга світова війна: нова парадигма	2
11.	Зміни в політичному житті України (др. пол. 40–80-х рр. XX ст.)	2
12.	Особливості державотворчих процесів в незалежній Україні	2
13.	Україна і світ: геополітичний фактор в історичній ретроспективі	2
14.	Аграрний сектор економіки України: історія та сучасність	2

4. Теми лабораторних (практичних, семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Методичне заняття	2
2.	Державотворчі традиції на території України в стародавню добу: гіпотези та докази	2
3.	Державотворчі традиції Княжої доби	2

4.	Українські землі у складі іноземних держав XIV – I пол. XVII ст.	2
5.	Українська державність в II половині XVII ст.	2
6.	Функціонування державних механізмів на українських землях у XVIII ст.	2
7.	Суспільно-політичний рух в Україні у XIX ст.	2
8.	Національно-демократичні сили в боротьбі за українську державність (поч. XX ст.)	2
9.	Боротьба за відновлення державності українського народу (1917–1920 рр.)	2
10.	Суспільно-політичний розвиток українських земель у міжвоєнний період	2
11.	Проблеми української державності в роки Другої світової війни	2
12.	Суспільно-політичні трансформації в Україні (1945–1991 рр.)	2
13.	Теорія та практика державного будівництва в умовах незалежності України	2
14.	Українська держава на сучасному етапі	2
15.	Розвиток аграрного сектору України в історичній ретроспективі	2

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Монархія та республіка – політичні форми перших рабовласницьких держав на території України.	2
2.	Особливості державно-правового розвитку Галицько-Волинського князівства, найвідоміші пам'ятки права галицько-волинської землі.	2
3.	Теорії виникнення українського козацтва та особливості тлумачення етимології терміну «козак».	2
4.	Річ Посполита і козацтво.	2
5.	Запорізька Січ — феномен українського державотворення.	2
6.	Внесок гетьманів у розвиток української державності за доби Гетьманщини.	4
7.	Особливості заселення і розвитку Слобідської України.	2
8.	Політичний проект І. Мазепи та спроба його втілення.	2
9.	Початок утворення діаспори	2
10.	Діяльність Центральної Ради у сфері зовнішньої політики.	3
11.	Здобутки Гетьманату в розвитку інституту державної служби, в зовнішньополітичній діяльності, у військовому будівництві.	3
12.	Процес утворення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) та її історична доля.	3
13.	Зміни в державному статусі УСРР після завершення юридичного оформлення Радянського Союзу.	2
14.	Правові засади та наслідки приєднання Західної Волині, Східної Галичини, Північної Буковини й частини Бессарабії до складу УРСР.	2
15.	Характерні риси та особливості окупаційного режиму на окупованих українських землях.	2
16.	Зміни у напрямках та формах боротьби ОУН за незалежну Україну після 1944 року.	2
17.	Характерні особливості державного розвитку України у повоєнний період.	2
18.	Правові засади передачі Кримської області із складу РРФСР до складу УРСР.	2
19.	Зміст та значення документів 1990-1991 рр., прийнятих Верховною Радою УРСР для утвердження реального суверенітету України.	2

20.	Зміст та історичне значення Акту проголошення незалежності України і результатів Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р.	2
21.	Процес становлення українського парламентаризму і президентської влади в Україні.	2
22.	Анексія Криму і збройна агресія Росії проти України у 2014 р.	4
23.	Революції Помаранчева і Гідності - спільне і відмінне	4
24.	Мінські домовленості	2
25.	Початок повномасштабного вторгнення в Україну 24.02.2022 р.	4
	Разом	60

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:
(*вибрати необхідне чи доповнити*)

- усне або письмове опитування;
- тестування;
- захист практичних робіт;
- пірінгове оцінювання;
- захист рефератів.

7. Методи навчання (*вибрати необхідне чи доповнити*):

- проблемне навчання;
- кейс-метод;
- проєктне навчання;
- навчання через дослідження;
- навчальні дискусії та дебати;
- командна робота.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Українська державність: витоки, форми, тенденції		
Тема 1. Вступ до курсу “Історія української державності”		
Практична робота 1. Методичне заняття	Ознайомитися із структурою курсу, системою оцінки знань, джерелами інформації та вимогами до виступів і написання самостійної роботи	
Практична робота 2. Державотворчі традиції на території України в стародавню добу: гіпотези та докази	Розуміти суть поняття “українське державотворення”, специфіку формування території України і національних атрибутів державності, розвитку державотворчих процесів до раннього середньовіччя. Мати уявлення Розуміти суть дискусії щодо етногенезу українців.	10
Тема 2. Генеза української державності в епоху середньовіччя		
Практична робота 3. Державотворчі традиції Княжої доби	Аналізувати особливості становлення, концепції (теорії) зародження	10

	державності, специфіку державного та суспільного устрою, правове становище окремих верств населення, еволюцію інститутів права. Розуміти значення України-Руси в процесах українського державотворення	
Практична робота 4. Українські землі у складі іноземних держав XIV – I пол. XVII ст.	Розуміти причини інкорпорації України-Руси Литвою і Польщею. Знати причини і наслідки об'єднання Литви і Польщі в річ Посполиту для українських земель. Взаємовідносини з Кримським ханством. Виникнення і наростання національної, соціальної і релігійної конфронтації. Завершення формування української народності.	10
Тема 3. Козацько-гетьманська держава (сер. XVII ст. – кін. XVIII ст.)		
Практична робота 5. Українська державність в II половині XVII ст.	Розкривати передумови, причини, хід та значення української революції середини XVII ст., специфіку державного та суспільного устрою Української козацької держави. Характеризувати джерела та основні інститути державності.	10
Практична робота 6. Функціонування державних механізмів на українських землях у XVIII ст.	Розуміти тенденції у державному житті та соціально-правовому становищі українських земель.	10
Тема 5. Нові тенденції в суспільно-політичному житті України на початку XX ст.		
Практична робота 7. Суспільно-політичний рух в Україні у XIX ст.	Знати об'єктивні тенденції виникнення і поширення української національної ідеї та формування політичних об'єднань у XIX ст.	10
Практична робота 8. Національно-демократичні сили в боротьбі за українську державність (поч. XX ст.)	Сформулювати уявлення щодо еволюції політичних поглядів на проблему української державності XX ст.	10
Самостійна робота 1. Українська державність: витоки, форми, тенденції до поч. XX ст.	Охарактеризувати еволюційний процес українського державотворення до початку XX ст.	10
Модульна контрольна робота 1.		20
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. На шляху до відродження державності (XX - поч. XXI ст.)		
Тема 1. Українська революція та альтернативи державотворення (1917-1921 рр.)		
Практична робота 1. Боротьба за відновлення державності українського народу (1917–1920 рр.)	Розкривати процес боротьби за національно-державне відродження України. Характеризувати особливості функціонування та державно-правового будівництва в період українських держав. Обґрунтовувати причини поразки та історичні уроки.	10
Тема 2. Радянська форма державності в Україні в умовах тоталітаризму (1921-1939 рр.)		
Практична робота 2. Суспільно-політичний розвиток українських	Розуміти причини приходу більшовиків до влади та їх інтервенцію проти УНР.	10

земель у міжвоєнний період	Характеризувати особливості державно-правового становища УРСР в умовах перебування українських земель у складі СРСР.	
Тема 3. Україна і друга світова війна: нова парадигма		
Практична робота 3. Проблеми української державності в роки Другої світової війни	Розуміти причини і наслідки другої світової війни для українських земель; внесок українського народу в перемогу над фашизмом	10
Тема 4. Зміни в політичному житті України (др. пол. 40–80-х рр. ХХ ст.)		
Практична робота 4. Суспільно-політичні трансформації в Україні (1945–1991 рр.)	Характеризувати особливості державно-правового становища УРСР в умовах перебування у складі СРСР. Розуміти причини наростання системної кризи радянської тоталітарної держави та передумови зародження національно-визвольного руху кін. 1980 – поч. 90-х рр. та пі.	10
Тема 5. Особливості державотворчих процесів в незалежній Україні		
Практична робота 5. Теорія та практика державного будівництва в умовах незалежності України	Розуміти передумови відродження незалежності України. Розкривати етапи та особливості, труднощі протікання державотворчих процесів.	10
Практична робота 6. Українська держава на сучасному етапі	Характеризувати місце України в сучасному геополітичному просторі. Розуміти причини російсько-української війни - від анексії Криму до повномасштабного вторгнення	10
Практична робота 7.	Розуміти місце аграрного сектору в структурі національної економіки. Усвідомлювати значення для забезпечення продовольчої безпеки світу.	10
Самостійна робота 2. На шляху до відродження державності (XX- XXI ст.)	Охарактеризувати становлення української держави у XX-XXI ст	10
Модульна контрольна робота 2.		20
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

1. електронний курс «Історія української державності» Навчально-інформаційний портал НУБіП України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3444>

- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);

1. Навчальні посібники, підручники: 1. Історія української державності: інтегрований словник-довідник // Хвіст В.О., Білан С.О., Кропивко О.М., Національний університет біоресурсів і природокористування України. - К.: Вид-во НУБіП України, 2024, 296 с.

- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти:

1. Історія української державності: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів / Хвіст В.О., Білан С.О., Кропивко О.М., Національний університет біоресурсів і природокористування України. - К.: НУБіП України, 2023., 130 с.

2. Історія української державності. Збірник модульно-контролюючих завдань з курсу для студентів стаціонарної та заочної форм навчання./ Хвіст В.О., Білан С.О., Кропивко О.М., Національний університет біоресурсів і природокористування України. - К.: НУБіП України, 2024, 160 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Борисова, О.В. Історія української державності: підручник у 2-х томах. Том 1. Давні часи. Середньовіччя. Нова доба / О.В.Борисова, А.О.Климов; Луганський національний аграрний університет. - К. : Кондор, 2020. - 344 с.
2. Борисова, О.В. Історія української державності Текст] : підручник у 2-х томах. Том 2. 1917-2017 рр. / О.В.Борисова, А.О.Климов; Луганський національний аграрний університет. - К. : Кондор, 2020. - 464 с

3. Історія української державності: навч. Посібник /укл. Т.В.Кузнець, Н.Л.Тацієнко. – Умань: Видавець «Сочинський», 2012. - 288 с.
4. Корнієнко, В. О. Україна в Європі і світі : електронний навчальний посібник / В. О. Корнієнко. – Вінниця : ВНТУ, 2018 <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/>
5. Салтовський О.І. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя) [Монографія]. — К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. — 396 с. <http://litopys.org.ua/salto/salt.htm>
6. 30 років Незалежності України: наукове осмислення. Бібліографія / Упоряд. Д. Г. Стегній; Ред. З. Х. Мусіна; Наук. Ред., вступ. Ст.: Г. В. Боряк, В. В. Головка. Міністерство культури та інформаційної політики України; Національна історична бібліотека України; Інститут історії України НАН України; Український інститут книги. — К.: Вид. Дім "Вініченко", 2021. — 635 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id&s21colorterm=0&s21str=0015972
7. Бачинська О., Чухліб Т. Козацька Україна після зруйнування Запорозької Січі (1775-1905). — К.: Арій, 2021. — 352 с.
8. Вегеш М. М., Віднянський С. В. Августин Волошин. Вид. 5-е, доопр., змін. / НАН України. Інститут історії України. — Ужгород; Київ: РІК-У, Інститут історії України, 2022. — 512 с.
9. Випробовуючи долю, гартуючи волю. Україна й українці в ХХ — на початку ХХІ ст. У 3-х кн. — Кн. 3: Тридцять років незалежності: виклики, випробування, відповіді / Авт. Кол.: В. Головка, Л. Якубова. НАН України. Інститут історії України. — К.: ТОВ "Видавництво "Кліо"", 2021
10. Вирський Д. Річ Посполита про козаків (1560-і — початок 1650-х рр.) / НАН України. Інститут історії України. — К.: Інститут історії України, 2021. — 288 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id&s21colorterm=0&s21str=0015733
11. Відгук українських істориків на статтю В.Путіна «Про історичну єдність росіян та українців» / Інститут історії України НАН України; Громадський просвітницький проект "Лікбез. Історичний фронт". — К., 2021. — 8 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id&s21colorterm=0&s21str=0015897
12. Вронська Т. Непевний контин[г]ент: депортації із Західної України 1944-1953 років, режимне повсякдення, повернення. — К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2022. — 448 с.
13. Головка В. В., Якубова Л. Д. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) / НАН України, Ін-т історії України. — Київ:

- Академперіодика, 2021. – 592 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id=&s21colortrms=0&s21str=0016478
14. Гуржій О. Західна Європа та Гетьманщина в середині XVII-XVIII ст.: соціально-економічні аналогії, закономірності, специфіка / Відп. Ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2021. – 128 с.
15. Даниленко В. М., Крупина В. О., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є., Стяжкіна О. В., Якубова Л. Д. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Академперіодика, 2021. – 544 с., 96 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id=&s21colortrms=0&s21str=0016477
16. За Ідентичність і Незалежність. Війна Росії проти України: історичні передумови, геополітичні паралелі. У 2-х кн. – Кн. 1 / Відп. Ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь. – Київ : ТОВ "Видавництво "Кліо", 2022. – 800 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id=&s21colortrms=0&s21str=0017083
17. За Ідентичність і Незалежність. Війна Росії проти України: історичні передумови, геополітичні паралелі. У 2-х кн. – Кн. 2 / Відп. Ред. В. Смолій; Упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь. – Київ : ТОВ "Видавництво "Кліо", 2022. – 801-1552 с.
18. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. – Т. 2: – Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2019. – 832 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id=&s21colortrms=0&s21str=0016769
19. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. – Т. 3: С-П. – Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2020. – 576 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id=&s21colortrms=0&s21str=0016770
20. Козаченко А. І. Державно-правове становище України на кінець XVII - початок XVIII ст. / А. І. Козаченко // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 11. - Х. : Право, 2006. - С. 128-139. <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/2536>

21. Кульчицький С. Росія і Україна в перший рік після повалення самодержавства: деконструкція більшовицького міфу про революцію / Відп. Ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2021. – 244 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id&s21colorterm=0&s21str=0015599
22. Пиріг Р. Перша російсько-українська війна 1917-1918 років: ретроспективний контекст і сучасні аналогії. – К., 2022. – 9 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id&s21colorterm=0&s21str=0017055
23. Революція Гідності: на шляху до історії: Збірник наукових праць / Відп. Ред.: І. Пошивайло, Л. Онишко. Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – Музей Революції Гідності; Український інститут національної пам'яті; Інститут історії України Національної академії наук України; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Український католицький університет. – К.: Національний музей Революції Гідності, 2020. – 384 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000020427>
24. Ричка В. М. Війна пам'ятей. Змагання за спадщину Київської Русі. – Київ: Парлам. Вид-во, 2021. – 416 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id&s21colorterm=0&s21str=0016759
25. Савченко, В. Дванадцять війн за Україну / В. Савченко ; [пер. з рос. А. Сопронюка]. — Київ : Нора-Друк, 2016. — 480 с.
26. Сотий день спротиву агресії Росії: Facebook-рефлексії / Упорядник: Віталій Скальський. Київ: НАН України, Інститут історії України, 2022. 72 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id&s21colorterm=0&s21str=0016774
27. Стяжкіна О. Людина в радянській провінції: освоєння (від)мови. – Донецьк: ДОННУ, 2013. – 296 с. <https://uamoderna.com/md/212-212/>
28. Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності: національна доповідь / Ред. Кол.: С. І. Пирожков, В. А. Смолій, Г. В. Боряк, Я. В. Верменич, С. С. Дембіцький, О. М. Майборода, С. В. Стоєцький, Н. В. Хамітов, Л. Д. Якубова, О. В. Ясь. НАН України. Інститут історії України. – К: Ніка-Центр, 2020. – 356 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id&s21colorterm=0&s21str=001574

29. Україна: нариси історії державотворення: Навч. Посібник /За ред. Проф. В.В.Стецкевича. – Кривий Ріг, Видавничий дім КТУ, 2010. – 366 с.
30. Українське століття (1921-2021): витоки, уроки, перспективи державотворення. Нариси / Відп. Ред. В. Смолій; Наук. Конс. Г. Боряк; Авт. Кол.: Т. Водотика, В. Головка, Ст. Кульчицький, Л. Якубова. – К.: ТОВ "Видавництво "Кліо", 2021. – 560 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id=&s21colortrms=0&s21str=0016471
31. Хроніка української революції 1917-1921 рр. Науково-довідкове видання. – Ч. 1: 1917-1918 рр. / Авт. Кол.: В. Верстюк (керівник), Г. Басара-Тилішак, О. Бойко, О. Кудлай, О. Лупандін, Т. Осташко, Р. Тимченко, В. Скальський. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2021. – 532 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id=&s21colortrms=0&s21str=0016468
32. Чухліб Т. Гетьмани України: військо, політика, держава. – К. : Арії, 2021. – 352 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&i21dbn=elib&p21dbn=elib&s21stn=1&s21ref=10&s21fmt=elib_all&c21com=s&s21cnr=20&s21p01=0&s21p02=0&s21p03=id=&s21colortrms=0&s21str=0016109